

Мельниківна

Марина Павленко

*(В е р е д л и в а казка, перемотана Ялосоветою
з уст старої ковалихи)*

Жив собі колись мельник. Був не те, щоб дуже заможним, але з дерев'яного будинку таки перейшов у кам'яницю. Мав іще один скарб — доньку. Таку вже гарну — чисто князівна чи королівна, а то й краща!

Тішився одиначкою батько, упадала над своєю кровиночкою мати, а найбільше, мабуть, пишалася собою сама Явдоня. Вже як сяде, бува, перед люстерком — ні мати, ні батько не докличуться. То бровою поведе, то пасемце закрутить, то губенята закопилить: красуня!

Почали до мельниківни женихи вчащати. Не так, звісно, як до князівни чи королівни, а теж чимало!

Та біда в тому, що Явдоня гірше за принцесу парубками перебирає. І як же в'їдливо уміє спровадити хлопця, як дошкульно гарбуза піднесе невдасі! Навіть батькові й матері злецько робилося.

— То якого ти, доню, хочеш? — дивуються.

Їй і самій трохи совісно, що з ганьбою відправила останнього жениха — молодого коваленка. Бо й гарний, і розумний, і роботящий!.. Ще й зморозила нащось таке йому вслід, що аж-аж... Але хай не думає собі, що кращий за всіх!.. Шкребуться коти на душі в мельниківни, а не показує того, далі комизиться.

— Хочу, — каже, — такого — не знати якого! Щоб і вродливим, і потворним був! Щоб і добрим був, і лихим! Щоб і слугою був, і володарем, і Богом, і чортом! Щоб...

Мати злякано перехрестилась. А батько плюнув спересердя й пішов у млин.

День минув, тиждень, місяць. Уже й рік минає. Вередлива наречена всі очі видивила, всі вікна прогляділа. Зародили гарбузи, а кого пригощати? Старости не шлються.

Аж якогось вечора, мало не вночі, стукає щось до хати. Не стукає — гупотить! Не розбереш і звідки: з-за дверей? Зі стелі? З-під землі?

Відчинила Явдоня. На порозі — красень. Убраний по-панськи, руки перснями внизані.

— Я, — каже, — той, кого ти волієш: і красень, і потвора. І добрий, і лихий. І слуга твій, і володар..

Ніби лагідно мовив, а морозом поза плечі так і сипонуло.

— То що, підеш за мене? — питає.

Мовчить краля. І погодитися лячно, і відмовити боїться. Ще й батьки докірливо головами хитають: доки, мовляв, сидітимеш?

— Піду! — відповідає.

Та й за рушниками побігла. Мати хлібець лагодить.

— Не спіши зі своїми рушниками, а ти — зі своїм хлібом! — сказав, як одрізав. — Ще подивимось, чи підійде мені така молода!

Леле! Та якби хто раніше таке промовив — летів би з хати, аж пальці збивав!

А гість продовжує:

— Спочатку троє моїх завдань виконай!

Ого, ще й роботу загадує! І що ж накажете, паниченьку?

— Насамперед навчись рушники вишивати не за напасть, а до пуття! Мусиш розшити їх місяцем і зірками, не гіршими за небесні! Всередині — по чорному воронові, бо голубки ваші з півниками нашому родові не личать! І гляди, не здумай хрестиком вишивати, рибонько! У нас так не заведено! Усе втямила, зозулько?

Не був би незнайомець таким красним — і не подумала б Явдоня коритись. А так — змирилася.

Може, воно й не трудне діло, якби з дівчини та ліпша рукодільниця! Вона ж через пень-колоду ледве хрестиком навчилася! І ті рушники, що мала, почала колись через "не хочу" вишивати. Згодом їх уже мати закінчувала. А тут умова: самій-самісінькій, від першого стібка до останнього!

Навіть на ярмарок по срібну й золоту заполоч сама ходила! Черевичками білі ніжки понамулювала! Ще й зустріла в місті коваленка, що вторік од неї гарбуза покотив і глузів наслухався. Сердечко затріпалось, а що допоможе? Вона майже заручена, та й він, певне, досі жонатий. До того ж — соромно!..

Ох, і намордувалася дівчина з тими рушниками! День і ніч очей не стуляла, тендітні пальчики до крові посколювала! За люстерко геть забула: не до милуваннячка — як би долю втримати!..

В умовлений час (тринадцять діб проминуло, тільки ніхто в родині за клопотами не долічився) прийшов молодий по рушники.

— Може бути! Матінці пригодиться! Стола витирати.

Оце й уся похвала? Що ж далі загадає?..

— Ви мені того разу кислуватий хлібець підсували. Так от, тещенько, навчи свою доцю, а мою майбутню жону, пекти хліб, як належить!

Аж віддих перехопило від образи безталанній нареченій. А — мовчить!

— Хай спече вона коровай і найглупішої ночі в поле на перехрестя до трьох криниць винесе. Покладе й одразу вертає. І хай не здумає оглядатися чи хреститись, бо лихо буде! І щоб за той коровай мені перед родичами з сорому очі не вилазили!

Воно б уже можна про щось і здогадатися, та пихата Явдоня про інше дбала. Якби не був жених багатим (а й сліпому видно, що грошенята в нього водилися!) — так би й пекла вона коровай, дочекався б!

Тепер же і борошно сама просівала, і тісто вчиняла, і піч топила! Аж пухирі натовкла, місячи. Зате коровай удався — хоч на весілля одразу.

Діждала найглупішої ночі (сталось це знову рівно через тринадцять діб!), віднесла коровай на перехрестя до трьох криниць.

Мати вже зачула недобре. І плакала, і відмовляла, і нарікала: "Діждала, доцю, на

свою голову!" Батько сердито казав, що так їй і треба, але теж потерпав...

Сподобався, надісь, коровай. Бо знову жених на порозі:

— Не потруїлися твоїм калачем!..

Оцінив! Що ж, і на тому спасибі.

— Пика в тебе не найгірша, — далі веде ("Пика"... "не найгірша"... Ви чули?!), — і характер нашій рідні під масть, і працювати навчилася трохи. Ще б дізнатися, чи розум є в цій чорнявій макітерці!

"Чорнява макітерка" аж рум'янцем зайнялась. Од радості?

Покірно слухає дівка — надто-бо величний кавалер!..

— Остання робота: прийдеш до мене в гості! Як мине чотири рази по три дні, а тоді — ще один. Прибути маєш, не виходячи з батькового млина! Станеш мені жоною!

Сказав та й пішов не попрощавшись.

Батько зблід, але мовчить. Мати з жаху ні слова не вимовить. Навіть огонь у печі погас! Бо треба вже зовсім дурною бути, щоб не допетрати нічого! А Явдоня, що не кажіть, не без клепки!

— Чотири рази по три, — лепече, — та ще один... Тринадцять виходить... Ясно, що за число! З батькового млина не виходячи... Таж у кожному млині, навіть найгіршому, **тії** (не проти ночі згадуючи) водяться! Ось чому хрестиком не вишивати, опівночі не хреститися!.. Ось чому і красень, і потвора! Бо яким буде мій милий, коли постане у справжній подобі — з рогами й хвостом?.. Он чому і слуга, і володар: нею командує, а в млині тільки пособляє — колесо крутить!..

...Не додумала до кінця ясочка — зомліла, перепеличка!..

Ледве її відволодали, як знову — старости в хату! І від кого? Від коваленка зневаженого! — пригадуєте? Почув, що його давня любов незаміжня — ще раз осмілився!

Староста ще й про куницю не почав, а наречена вже рушники подає!

Так і одружились, досі від щастя не отямляться. Колишня мельниківна і згадувати не хоче **того** — жениха безп'ятого. А годилось би згадати й додумати, що вона додумати забула: чому дідько назвався і добрим, і лихим.

Ну, лихий — він і є лихий, а от чому добрий?

А хто Явдоню до роботи привчив? Хто збив їй пиху несамовиту? Хто її на розум напутив, щоб за коваленка двома руками хапалася, щоб шанувала й любила його?

Щастя Явдоні і в тому, що той коваленко впору нагодився! Через день мав посвататись підтоптаний писар-п'яничка: теж на ярмарку Явдоню нагледів! Що думаєте? Вискочила б і за нього, щоб тільки нечистого спекатись!

От як, людоньки, буває, коли пихи забагато!

Джерело: Казки з Ялосоветиної скрині